

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр.58/00, 44/02, 82/2008, 167/10, 51/11 и Службен весник на Република Северна Македонија“ 96/19 110/19) и) и член 30 од Законот за основно образование (Службен весник на РСМ, бр. 161 од 5.8.2019 година и Службен весник на Република Северна Македонија бр.229/20), министерот за образование и наука донесе наставна програма по предметот Јазик и култура на Србите за V одделение на деветгодишното основно образование

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Наставна програма по изборниот предмет

ЈАЗИК И КУЛТУРА НА СРБИТЕ

за V одделение на деветгодишното основно образование

Наставни програм изборног предмета

ЈЕЗИК И КУЛТУРА СРБА

за 5. разред деветогодишњег основног образовања

Скопје, 2020

Назив на наставната програма	Јазик и култура на Србите
Назив наставног програма	Језик и култура Срба
Тип на наставна програма	Наставна програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за основно образование и воспитание
Врста наставног програма	Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба за основно образовање и воспитање
Одделение	V одделение
Разред	5. разред
Број на часови неделно/годишно за реализација на наставната програма	Седмичен број часови: 2 ; годишен број часови: 72
Недељни/годишњи број/фонд часова за реализацију наставног програма	Недељни број часова: 2 ; годишњи број часова: 72
Цели на предметот Јазик и култура на Србите	Цели на наставата по предметот Јазик и култура на Србите се учениците да ги совладаат предвидените јазични содржини од областа на српскиот јазик и да се запознаат со одбраните дела од српската книжевност и со елементите на културата на српскиот народ. Наставата по овој предмет на учениците ќе им овозможи да развијат интерес за изучувањето јазик и книжевност во општотеориска смисла, а потоа и посебен интерес за изучување на српскиот јазик, книжевност и култура. Учениците треба да развиваат компетенции за јазично изразување и творење: слушање, говорење, читање и пишување на српски јазик; за доживување и опишување книжевни дела; опишување театарски, филмски и други уметнички остварувања; за набљудување и опишување на околината; за усвојување знаења за српската историја и култура. Совладувањето на содржините во оваа програма на учениците ќе им овозможи да се стекнат со одредени знаења од областа на стандарднојазичниот систем на српскиот јазик и примената на српската јазичната норма во практиката; ќе се запознаат со улогата и со потребата од учењето и од негувањето на српскиот јазик и култура. Притоа, кај учениците треба да се поттикнува и развива меѓусебно дружење и зближување со припадниците на сите националности во Република Северна Македонија. При реализацијата на наставната програма учениците ќе развиваат способност за самостојно учење, самообразување, комуникација, самостојно литературно и

Очекувани резултати на наставната програма за V одделение

Циљеви предмета Језик и култура Срба

уметничко творење, усно и писмено јазично изразување, негување на српската култура и функционирање во современото општество.

Очекувани резултати од наставата по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за V одделение од основното деветгодишно образование:

- обновување и утврдување на содржините/материјалот обработени во претходното одделение;
- усвојување јазични елементи (зборови и фрази) при обработката на предвидени тематски единици од областа на српскиот стандарднојазичен систем и нивната примена во изразување/дијалог со цел да се развива основа за комуникативната компетенција (правилен изговор и интонација) при именување предмети и суштества, искажување дејство, искажување особини на предмети и суштества, искажување директен предмет, искажување намена, искажување просторни и временски односи, искажување начини на вршење дејства и средства со кои се врши дејството;
- оспособување за примена на елементарните граматички и правописни правила (опфатени со наставната програма) при усното и писменото изразување на српски јазик;
- оспособување за читање, усно и/или писмено прераскажување и доживување одбрани текстови од српската книжевност (поезија и проза), како и за усно и/или писмено прераскажување и опишување одбрани драмски текстови, случки, илустрации и сл. на српски стандарден јазик предвидени со наставната програма;
- запознавање на културата на српскиот народ и развивање почит кон културата на другите националности.

Циљеви наставног програма предмета Језик и култура Срба јесу савладавање предвидених језичких содржаја из области српског језика, упознавање с одабраним делима српске книжевности и с елементима културе српског народа. Ова настава ученицима ће омогућити развијање интересовања за изучавање језика и книжевности с општетеоријског аспекта, а потом и посебно занимање за изучавање српског језика, книжевности и културе. Ученици треба да развијају компетенције за језичко изражавање и стварање: слушање, говорење, читање и писање на српском језику; доживљавање и описивање книжевних дела; описивање позоришних, филмских и других уметничких остварења; опажање и описивање околине; усвајање знања о српској историји и култури. Савладавање содржаја овог наставног програма ученицима ће омогућити стицање одређеног знања из области српског стандарднојезичког система и примене српске језичке норме у пракси; ученици ће се упознати с улогом и потребом за учењем и неговањем српског језика и културе. Притом, код ученика треба да се подстиче и развија меѓусобно дружење и зближавање с припадницима свих националности у Републици Северној Македонији. Током реализације наставног програма ученици ће развијати способности самосталног учења, самообразовања, комуникације, самосталног книжевног и уметничког стваралаштва, усменог и писменог језичког изражавања, неговања српске културе и функционисања у савременом друштву.

	<p>Резултати учења наставе изборног предмета Језик и култура Срба за 5. разред деветогодишњег основног образовања:</p> <ul style="list-style-type: none"> – обновљање и утврђивање градива/материје савладаног у претходном разреду; – усвајање језичких елемената (речи и фраза) приликом обраде предвиђених тематских јединица из области српског стандарднојезичког система и њихова примена у изражавању/дијалогу с циљем развијања основа комуникативне компетенције (правилни изговор и интонација) приликом именовања предмета и бића, исказивања радње, исказивања особина предмета и бића, исказивања правог објекта, исказивања намене, исказивања просторних и временских односа, исказивања начина вршења радње и средства којим се врши радња; – оспособљавање за примену елементарних граматичких и правописних правила (обухваћених наставним програмом) у усменом и писменом изражавању на српском језику; – оспособљавање за читање и усмено и/или писмено препричавање и доживљавање одабраних текстова (поетских и прозних) из српске књижевности, као и оспособљавање за усмено и/или писмено препричавање односно описивање на српском стандардном језику одабраних драмских текстова, догађаја, илустрација и сл. обухваћених наставним програмом; – упознавање с културом српског народа и развијање поштовања културе других националности.
<p>Компоненти на наставната програма</p> <p>Тематске целине наставног програма</p>	<p>Наставната програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите поделена е на три компоненти (подрачја): Слушање и говорење, Читање и пишување и Култура на Србите.</p> <p>Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба подељен је на три тематске целине: Слушање и говорење, Читање и писање и Култура Срба.</p>
<p>Материјално-технички и просторни услови</p> <p>Материјално-технички и просторни услови</p>	<p>Програмата во однос на просторните услови се темели врз Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветогодишното основно образование, кој го донел министерот за образование и наука.</p> <p>У погледу просторних услова за рад Наставни програм је усклађен са Нормативом о простору, опреми и наставним средствима за деветогодишње основно образование, који је донел министар за образование и наука.</p>
<p>Норматив на наставен кадар</p>	<p>За реализација на наставната програма по предметот Јазик и култура на Србите, а согласно со Законот за основно образование на Република Северна Македонија, се предвидува наставата да ја реализираат наставници кои завршиле:</p>

**Врста стручне спреме
наставника**

–Филолошки факултет–Дипломиран професор по српски јазик и литература (наставна насока) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;

–Филолошки факултет–Дипломиран професор по историја на книжевностите на народите на СФРЈ со српскохрватски јазик (по стара програма, наставна насока) VIII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;

–Филолошки факултет–Дипломиран филолог по српски јазик и литература VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС со завршена педагошко-психолошка и методска подготовка според соодветна акредитирана програма;

–Филолошки факултет Дипломиран професор по македонски јазик и литература со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од матичната катедра) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;

–Филолошки факултет–Дипломиран професор со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од другите катедри) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС.

Реден број // Редни број	Резултати од учење // Исходи учења Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе бити способен/способна да:	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
СЛУШАЊЕ И ГОВОРЕЊЕ				
1.	<p>– препричава замишљену динамичну сцену/догађај према задатим речима;</p> <p>– прича о замишљеном догађају на основу дате теме поштујући хронолошки ток радње.</p>	<p>Препричавање и причање:</p> <p>– препричавање динамичне сцене/догађаја према задатим речима;</p> <p>– причање о догађајима на основу дате теме.</p> <p>Појмови: препричавање, причање, главно, споредно, машта, утисак, расположење, интересовање, подстрек, услов, поређење, тврдња, доказ, закључак.</p> <p>Тематска област: школа, ближе и шире окружење, природа и друштво.</p>	<p>– Вежбања за препричавање:</p> <p>Наставник задаје одређени низ речи према којима ученик најпре треба да уочи ликове, време и место вршења радње и сл., а затим да осмисли ситуацију и да је помоћу задатих речи преприча на српском стандардном језику.</p> <p>Нпр: <u>Тема:</u> Дечји несташлуци; <u>Задате речи:</u> ученик, наставник, учионица, трећи час, српски језик, школско звоно, табла, дневник, домаћи задатак.</p> <p>– Вежбања за причање:</p> <p>Наставник и ученици заједно разговарају о некој теми, а затим сваки ученик треба да замисли одређени догађај у вези с</p>	<p>– уз помоћ наставника препричава замишљени догађај према задатим речима;</p> <p>– сликовито препричава и описује замишљени догађај према задатим речима;</p> <p>– уз помоћ наставника прича о замишљеном догађају на основу дате теме;</p> <p>– прича о замишљеном догађају на основу дате теме поштујући хронолошки ток радње.</p>

			датом темом и да поштујући хронолошки ток радње говори о томе. Овај задатак се може изводити у групама или у пару.	
2.	– описује портрет личности из непосредне околине или портрет омиљене личности из јавног живота према спољашним/телесним особинама.	<p>Описивање:</p> <p>– описивање, односно портретисање личности.</p> <p>Појмови: описивање, портрет, спољашње/телесне карактеристике, описни придеви.</p> <p>Тематска област: музика, спорт и игре, људи у окружењу.</p>	<p>– Вежбања за описивање:</p> <p>Наставник задаје ученицима да замисле неку њима блиску/драгу особу (родитеља, брата, сестру, рођака, наставницу, друга, другарицу, омиљеног глумца, певача и сл.), а затим да опишу како та особа изгледа, користећи се описним придевима, компаративима, фразама за поређење и др.</p> <p>Овај задатак се може изводити и тако што ће наставник дан раније замолити ученике да понесу фотографију блиске/драге особе и да је опишу гледајући фотографију. Може потражити од ученика да блиску/драгу особу нацртају, писмено опишу на часовима намењеним писменом изражавању и сл.</p> <p>Наставник разговара с ученицима о портретима јунака који су им остали у сећању (могу да се послуже примерима из уџбеника, читанке). Појам портрета могу објаснити и на основу примера који су радили познати страни или домаћи сликари.</p>	<p>– уз помоћ наставника описује портрет личности, користећи се описним придевима;</p> <p>– самостално описује портрет личности, користећи се описним придевима и устаљеним изразима;</p> <p>– користећи се компаративима описних придева, описује и упоређује портрет двеју или више личности.</p>
3.	– препознаје одабране учестале изразе и фразе у говору или у писаном тексту;	<p>Учестали изрази и фразе:</p> <p>– препознавање и разумевање учесталих израза и фраза који</p>	<p>– Вежбања на часу:</p> <p>У одабраним текстовима наставник захтева од ученика да подвуку све речи које не припадају српском стандардном</p>	– препознаје фреквентније учестале изразе и фразе у говору или у писаном тексту;

<p>– разуме одабране учестале изразе и фразе у говору или у писаном тексту;</p> <p>– препознаје и разликује стандарднојезичке од нестандартних учесталих израза и фразе у свакодневној комуникацији.</p>	<p>се често јављају у контексту свакодневне комуникације или у школским текстовима.</p> <p>– препознавање стандардних и нестандартних учесталих израза и фразе.</p> <p>Појмови: учестали изрази, фраза, разговор, пренесено значење.</p> <p>Тематска област: живот и здравље, образовање, саобраћај, у куповини.</p>	<p>језику. Ученици, заједно с наставником, замењују те речи и изразе речима и изразима из српског стандардног језика.</p> <p>Наставник на табли црта табелу „НИЈЕ– НЕГО” и у њој заједно с ученицима у првој колони исписује неправилне (нестандардне), а у другој колони правилне (стандардне) изразе и фразе.</p> <p>Нпр: Да ли је исправно: <i>Позови ме телефоном</i> или <i>Назови ме телефоном</i>?</p> <p>Такође, ученици могу и на крају свеске да нацртају овакву табелу коју ће попуњавати и на осталим часовима, односно да у њу уписују све своје погрешке, и то с циљем да се укаже на стилске и језичке погрешке у њиховим радовима.</p>	<p>– уз помоћ наставника разуме одабране учестале изразе и фразе у говору или у писаном тексту и објашњава их;</p> <p>– разуме одабране учестале изразе и фразе у говору или у писаном тексту и самостално их објашњава;</p> <p>– уз помоћ наставника уочава нестандартне изразе и фразе у свакодневној (колоквијалној) употреби и замењује их адекватним изразима и фразама српског стандардног језика;</p> <p>– самостално препознаје и разликује нестандартне изразе и фразе и замењује их изразима и фразама српског стандардног језика.</p>
--	--	--	--

Реденброј // Редни број	Резултати од учење // Исходи учења Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе биде способен/способна да:	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
-----------------------------------	--	--	--	---

ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ

ЈЕЗИК

1.	<p>– описује особине променљивих у односу на непроменљиве речи;</p> <p>– препознаје именице у номинативу, акузативу и локативу у реченицама или у тексту;</p>	<p>Увод у падежни систем и деklinацију именица:</p> <p>– упознавање с променљивим и непроменљивим врстама речи српског стандардног језика;</p> <p>– препознавање и употреба облика именица у номинативу, акузативу и локативу;</p> <p>– препознавање одређених синтаксичких функција номинатива, акузатива и локатива.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Заокружи слово испред низа у коме су све речи променљиве. а) мост, сутра, доћи; б) читати, весело, овде; в) танка, ватра, они.</p> <p>У следећој реченици подвуци све непроменљиве речи: Да ли ћете данас доћи на утакмицу?</p> <p>У следећој реченици подвуци све речи у акузативу: Паркирао је кола испред цвећаре да купи руже својој баки.</p>	<p>– описује особине променљивих у односу на непроменљиве речи;</p> <p>– препознаје конкретне примери променљивих и непроменљивих речи у српском стандардном језику;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје облик именице у номинативу, акузативу или локативу;</p> <p>– самостално препознаје облик именице</p>
----	---	---	---	---

	<p>– препознаје функцију субјекта именица у номинативу, функцију правог објекта именица у акузативу без предлога и прилошке одредбе за место именица у локативу.</p>	<p>Појмови: променљиве и непроменљиве речи, падеж, деклинација, наставак, номинатив, акузатив, локатив, субјекат, прави објекат, прилошка одредба.</p>	<p>Утврди и напиши када је подвучена именица употребљена у номинативу, а када у акузативу: <u>Ручак</u> је на столу. _____ Мајка је спремила <u>ручак</u>. _____ Букнуо је <u>пожар</u>. _____ Угасили смо <u>пожар</u>. _____</p> <p>Ученици бирају реч коју ће мењати по падежима (номинатив, акузатив и локатив) у једнини и множини. Потом бирају и скуп речи који ће мењати по падежима (номинатив, акузатив и локатив). На крају, у одабраном краћем тексту подвлаче речи у номинативу, акузативу и локативу и одређују у ком су падежном облику.</p> <p>Подвуци објекат у следећим реченицама и напиши у ком је падежу:</p> <p>а) Вила зида град. _____ б) Змија кошуљу свлачи. _____ в) Оштар мраз спалио је зелено лисје. _____</p> <p>На табли се исписују реченице у којима ученици треба да подвуку речи у локативу и да одреде њихову функцију:</p> <p>а) У школској учионици је било неколико лепих слика које су ми се допале. _____ б) Моји баба и деда живе на селу. _____</p>	<p>у номинативу, акузативу или локативу;</p> <p>– препознаје именице у номинативу у функцији субјекта у реченици;</p> <p>– препознаје именице у акузативу у функцији правог објекта у реченици;</p> <p>– препознаје именице у локативу у функцији прилошке одредбе за место;</p> <p>– правилно користи, у говору и писању, именице у номинативу у функцији субјекта, именице у акузативу у функцији правог објекта и именице у локативу у функцији прилошке одредбе за место.</p>
--	--	---	--	---

			<p>Заокружи слово испред реченице у којој је употребљен локатив:</p> <p>а) На планини се још увек задржао снег.</p> <p>б) Упутили смо се ка планини ради скијања.</p> <p>в) Сваки распуст сам проводила шетајући по планини.</p>									
2.	<p>– разликује позитив, компаратив и суперлатив придева;</p> <p>– гради компаратив и суперлатив придева;</p> <p>– препознаје и гради четири придева (добар, зао, мали, велик) с неправилном компарацијом у српском стандардном језику;</p> <p>– правилно исписује облике компаратива и суперлатива придева.</p>	<p>Компарација придева:</p> <p>– препознавање основног облика придева и два степена компарације (позитив, компаратив и суперлатив);</p> <p>– грађење компаратива и суперлатива придева;</p> <p>– писање речце <i>нај</i> у грађењу суперлатива придева.</p> <p>Појмови: компарација придева, позитив, компаратив, суперлатив, јотовање.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Следећу реченицу допуни придевима: Загризла је _____ колач, осетила _____ укус и захвалила се мами речима: „Ти си _____ мама на свету”.</p> <p>Подвуци правилан облик компаратива у следећим паровима придева:</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">строжији</td> <td style="width: 50%;">строжи</td> </tr> <tr> <td>виши</td> <td>вишљи</td> </tr> <tr> <td>густији</td> <td>гушћи</td> </tr> <tr> <td>теснији</td> <td>тешњи</td> </tr> </table> <p>Компарација придева може се увежбавати и на лирској народној песми „Риба и девојка”. Ученици треба да подвуку све придеве у стиховима ове песме, а затим да препознају компаративе датих придева. Касније, треба да напишу облике суперлатива.</p>	строжији	строжи	виши	вишљи	густији	гушћи	теснији	тешњи	<p>– препознаје и разликује позитив, компаратив и суперлатив придева;</p> <p>– уз помоћ наставника гради компаратив и суперлатив придева;</p> <p>– самостално гради компаратив и суперлатив придева;</p> <p>– уз помоћ наставника гради компаратив и суперлатив четири придева с неправилном компарацијом;</p> <p>– самостално гради компаратив и суперлатив четири придева с неправилном компарацијом;</p> <p>– правилно пише облике компаратива и суперлатива придева (додавањем наставка <i>-ји/-ији</i> и речце <i>нај</i>, као и облике компаратива</p>
строжији	строжи											
виши	вишљи											
густији	гушћи											
теснији	тешњи											

				и суперлатива придева у којима се јавља гласовна промена јотовање).
3.	<p>– препознаје личне заменице као врсту речи у српском стандардном језику;</p> <p>– препознаје лице, род и број личних заменица у српском стандардном језику;</p> <p>– препознаје личне заменице у функцији субјекта и правог објекта у реченици или у тексту;</p> <p>– правилно користи и правилно пише заменицу Ви у учтивом обраћању.</p>	<p>Заменице:</p> <p>– препознавање и употреба личних заменица у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање категорија лица, броја и рода код личних заменица;</p> <p>– препознавање синтаксичке функције субјекта и правог објекта личних заменица;</p> <p>– употреба и писање заменице Ви у учтивом обраћању (персирање).</p> <p>Појмови: личне заменице, категорија лица, броја и рода, промена личних заменица, енклитички облици, учтиво обраћање (персирање).</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>У следећим пословицама подвуци личне заменице:</p> <p><i>Кажми ми с ким си да знам ко си.</i> <i>Ја ага, ти ага: ко ће коња водити?</i></p> <p>У датим реченицама напиши одговарајући облик личне заменице <i>он</i> и заокружи слово испред реченице у којој је она употребљена у функцији правог објекта:</p> <p>а) Мајка _____ је исплела џемпер. б) Јуче сам _____ срео на улазу у моју зграду. в) Дописивала сам се с _____ веома често.</p> <p>Подвучену заменицу напиши у номинативу једнине: Свако од <u>нас</u> могао би то да каже. Номинатив једнине гласи: _____.</p> <p>Наставник задаје ученицима школски задатак у којем они, организовани за рад у паровима, у школским свескама треба сами да напишу промену личних заменица ВИ, ОНИ, ОНЕ, ОНА. На крају, урађени задатак заједно проверавају.</p> <p>Диктат – садржај намењен увежбавању писања заменице Ви у учтивом обраћању:</p>	<p>– препознаје личне заменице као врсту речи у типичним примерима на српском стандардном језику;</p> <p>– уз помоћ наставника разликује лице, род и број личних заменица;</p> <p>– самостално разликује лице, род и број личних заменица;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје личне заменице у номинативу, односно у акузативу, у функцији субјекта, односно правог објекта у реченицама;</p> <p>– самостално препознаје личне заменице у номинативу, односно у акузативу, у функцији субјекта, односно правог објекта у реченицама;</p>

			<p><i>Поштовани наставниче,</i></p> <p><i>Обавештавамо Вас да смо најбољи на фудбалском турниру. Радујте се и Ви са нама! Знамо да сте баш Ви заслужни за овако успешну организацију турнира, на чему смо Вам веома захвални. Много Вас поздрављамо,</i></p> <p><i>Ваши ученици</i></p>	<p>– правилно користи личне заменице у говору и писању и њима замењује остале именске речи у функцији субјекта и правог објекта;</p> <p>– правилно користи заменицу Ви приликом учтивог обраћања (персирања);</p> <p>– правилно пише заменицу Ви приликом учтивог обраћања (персирања).</p>
4.	<p>– разликује глаголске облике: презент, перфекат и футур I у српском стандардном језику;</p> <p>– примењује личне глаголске облике (презент, перфекат и футур I) у усменом и писменом изражавању;</p>	<p>Глаголи:</p> <p>– препознавање и употреба презента у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање и употреба перфекта у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање и употреба футура I у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање предиката у презенту, перфекту и футуру I.</p> <p>Појмови: глаголско време, презент, перфекат, радни глаголски придев, футур I,</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Глаголе у загради стави у одговарајући глаголски облик.</p> <p>а) (Воleti) _____ сатима да шета између дрвореда. – ПЕРФЕКАТ</p> <p>б) (Бити) _____ најбољи тенисер на свету. – ПЕРФЕКАТ</p> <p>в) (Седети) _____ и (маштати) _____ о земљи Недођији. – ПРЕЗЕНТ</p> <p>г) (Доћи) _____ ти у сновима.</p> <p>– ФУТУР I</p> <p>Презент се може обрадити примерима из „Шашаве песме” Мирослава Антића која обилује глаголским облицима у презенту. Размисли и одговори да ли глаголски облици у овој песми изражавају прошлост, садашњост или будућност. Који глаголски облик изражава</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје и гради облике презента у српском стандардном језику;</p> <p>– самостално препознаје и гради облике презента у српском стандардном језику;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје и гради облике перфекта у српском стандардном језику;</p> <p>– самостално препознаје и гради облике перфекта у српском стандардном језику;</p>

	<p>– препознаје предикате у презенту, перфекту или футуру I у реченицама.</p>	<p>помоћни глагол, глагол ЈЕСАМ, БИТИ и ХТЕТИ.</p>	<p>садашњост? Издвоји глаголе употребљене у презенту и одреди у ком су лицу дати њихови облици. У презенту, по лицима у једнини и множини, промени пет глагола по властитом избору. Промени глагол хтети и моћи у презенту. Који је њихов наставак у првом лицу једнине и које наставке имају у осталим лицима у оба броја?</p> <p>Даље, презент се може увежбавати и помоћу примера из пословица или загонетки, које су, такође, садржане у школском програму. Ученици откривају да су пословице изречене презентом. Важно је ученицима нагласити да се сталне истине, непроменљиве ствари, изричу презентом (и то најчешће у пословицама):</p> <p><i>Човек се учи док је жив.</i> <i>Ко рано рани, две среће граби.</i> <i>Без алата, нема заната.</i> <i>Лепа реч и гвоздена врата отвара.</i> <i>Чега се мудар стиди, тиме се луд поноси.</i></p> <p>Перфекат се може обрадити на примерима из одломка драме „Биберче” Љубише Ђокића. Примери из одломка су погодни за обраду овог сложеног глаголског облика, најпре ће се обрадити грађење радног глаголског придева, а затим грађење перфекта.</p> <p>Ученицима се може дати и један текст у коме се налазе скраћени облици радног глаголског придева мушког рода једнине,</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје и гради облике футура I у српском стандардном језику;</p> <p>– самостално препознаје и гради облике футура I у српском стандардном језику;</p> <p>– правилно употребљава глаголска времена (презент, перфекат и футур I) у српском стандардном језику;</p> <p>– препознаје и правилно се користи помоћним глаголима ЈЕСАМ, БИТИ и ХТЕТИ (нарочито у облицима перфекта и футура I);</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје предикат у презенту, перфекту или футуру I у реченици или тексту;</p> <p>– самостално препознаје предикат у презенту, перфекту или футуру I у реченици или тексту.</p>
--	---	--	---	---

			<p>нпр.: ишњ, пошњ, дошњ, путовњ... Ученици треба да напишу стандардне облике.</p> <p>Наставник задаје одломак неког текста са глаголима у облицима перфекта, које ученици треба да преобликују у одговарајуће (чувајући лице и број) облике презента и футура I.</p>	
5.	<p>– разликује прилоге од других врста речи у српском стандардном језику;</p> <p>– разликује и примењује прилоге за место, време и начин у усменом и писменом изражавању;</p> <p>– гради компаративне облике прилога.</p>	<p>Прилози:</p> <p>– усвајање појма прилога у српском стандардном језику;</p> <p>– разликовање и употреба прилога за место, време и начин;</p> <p>– грађење компаратива прилога.</p> <p>Појмови: прилог, прилози за време, прилози за место, прилози за начин, временско-просторни односи у реченици и у тексту.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Наставник даје примере реченица у којима су употребљени прилози за место, време и начин, а ученици помоћу претходно исписаних питања на табли: ГДЕ..., КАДА... и КАКО... откривају прилоге.</p> <p>Наставник даје примере прилога, а затим издваја оне прилоге који се могу компарирати: Нпр: <i>Милош заиста брзо трчи, али Марко још брже трчи.</i></p> <p>Ученици уз помоћ наставника закључују да постоје и прилози који се могу компарирати, односно поредити, степеновати. На табли се исписују такви прилози: слабо, слабије, најслабије (пише); далеко, даље, најдаље (види). У наставку ученици размишљају и самостално дају примере прилога и граде облике компаратива прилога.</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје прилоге као врсту речи у српском стандардном језику;</p> <p>– самостално издваја прилоге од других врста речи у српском стандардном језику;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје прилоге за време, место и начин;</p> <p>– самостално препознаје прилоге за време, место и начин;</p> <p>– правилно употребљава прилоге за време, место и начин у говору и писању;</p> <p>– уз помоћ наставника гради компаративе прилога за време, место и начин;</p>

				– самостално гради компаративе прилога за време, место и начин.
6.	– издваја облик и поступак писања неформалног писма.	<p>Језичко стварање:</p> <p>– писање писама (на примеру међушколског дописивања).</p> <p>Појмови: писмо, формално/неформално писмо, правопис.</p>	<p>– Дидактичка вежбања/ игре:</p> <p>Ученик пише писмо другу из одељења или пак ученику из неке друге школе. (Пре остваривања овог задатка, наставници из двеју или више школа могу да осмисле мали пројекат у склопу којег би се ученици из њихових школа/разреда дописивали, односно слали писма једни другима. Имајући у виду могућности и примену информатичке технологије, ученици могу слати имејлове, тј. електронске поруке, уместо писама. Из овога могу израсти и разне корисне идеје, радионице и заједнички пројекти у будућности).</p>	<p>– пише неформално писмо;</p> <p>– пише неформално писмо и користи се (на овом нивоу учења) већ усвојеним правописним правилима приликом писања позивнице (писање великог слова; интерпункцијских знакова: тачка, упитник, узвичник, запета; писање редних бројева и датума; писање речце <i>не</i>, речце <i>ли</i> и речце <i>нај</i>).</p>

КЊИЖЕВНОСТ

1.	<p>– препознаје и изражајно чита описну и шаљиву песму на српском језику и препознаје њен основни мотив;</p> <p>– доживљава садржај описне и шаљиве песме;</p> <p>– препознаје епитет у описној и шаљивој песми.</p>	<p>Описна (дескриптивна) и шаљива песма:</p> <p>– препознавање примера текстова описних и шаљивих песама на српском језику.</p> <p>– препознавање епитета у примерима песама.</p> <p>Појмови: описна песма, шаљива песма, доживљавање песме, основни мотив, хумор, епитет.</p>	<p>– Вежбања за изражајно читање описне и шаљиве песме на српском језику с постепеним усвајањем основних елемената песме: мотив, песничка слика, хумор, стилска изражајна средства.</p> <p>Наставник повремено користи аудио или видео-материјал с одговарајућом интерпретацијом песама.</p> <p>– Вежбања за изражајно читање описне и шаљиве песме и провера степена разумевања прочитаног садржаја.</p>	<p>– чита описну и шаљиву лирску песму неправилном интонацијом;</p> <p>– споро чита описну и шаљиву лирску песму одговарајућом интонацијом;</p> <p>– течно чита описну и шаљиву лирску песму одговарајућом интонацијом;</p> <p>– уз помоћ наставника говори о доживљавању</p>
----	--	--	---	---

		<p>Примери:</p> <p>„Ђачки растанак” – Бранко Радичевић (одломак);</p> <p>„Зимско јутро” – Војислав Илић;</p> <p>„Шашава песма” – Мирослав Антић;</p> <p>„Подне” – Јован Дучић;</p> <p>„Плава звезда” – Мирослав Антић;</p> <p>„Кад мати меси медањаке” – Бранко В. Радичевић;</p> <p>Јован Јовановић Змај (избор).</p>	<p>– Води се добро осмишљени разговор у коме се износе утисци о прочитаној песми и догађају који се у песми описује.</p> <p>– Вежбања која стимулишу ученике да откривају и описују мотив и основну поруку у описној и шаљивој песми путем пажљиво вођене дискусије.</p> <p>– Вежбања за креативно осмишљавање примера са стилским изражајним средством: епитетом.</p>	<p>садржаја описне и шаљиве лирске песме и препознаје њене основне елементе;</p> <p>– самостално говори о доживљавању садржаја описне и шаљиве лирске песме и препознаје њене основне елементе;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје епитет и одређује његову функцију у тексту;</p> <p>– самостално препознаје епитет и одређује његову функцију у тексту;</p>
2.	<p>– изражајно чита народне приповетке на српском језику;</p> <p>– описује садржај народне приповетке на српском језику;</p>	<p>Народна приповетка:</p> <p>– препознавање примера текстова из жанра народне приповетке и њихових одлика на српском језику.</p> <p>Појмови: приповетка, анегдота, ликови из приповетке, хумор, порука.</p> <p>Примери:</p> <p>„Еро с онога свијета” – народна шаљива приповетка (одломак);</p>	<p>– Вежбања за читање приповетке наглас и вођење разговора о облику и садржају прочитане народне приповетке на српском језику.</p> <p>– Вежбања за препознавање ликова и њихових особина: уочавање и описивање јунака радње, груписање ликова у односу на главног јунака (помоћници и противници).</p> <p>– Вежбања за препознавање и описивање елемената хумора у народним приповеткама.</p> <p>– Препричавање народне приповетке на основу илустрација (прича у сликама).</p>	<p>– неправилно чита народне приповетке на српском језику;</p> <p>– изражајно чита народне приповетке на српском језику;</p> <p>– уз помоћ наставника препричава садржај народне приповетке;</p> <p>– самостално препричава садржај народне приповетке;</p>

	<p>– препознаје и описује ликове и догађаје у народним приповеткама.</p>	<p>„Дјевојка цара надмудрила” – народна приповетка (одломак);</p> <p>Народне приповетке (приче о животињама – избор);</p> <p>Анегдоте (избор).</p>		<p>– одговара на питања у вези са садржајем народне приповетке;</p> <p>– уз помоћ наставника описује особине јунака на основу његових поступака у народној приповеци;</p> <p>– самостално описује особине јунака на основу његових поступака у народној приповеци;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје и описује елементе хумора;</p> <p>– самостално препознаје и описује елементе хумора.</p>
3.	<p>– изражајно чита драму на српском језику;</p> <p>– описује садржај драме на српском језику.</p>	<p>Драма:</p> <p>– препознавање примера драмских текстова на српском језику.</p> <p>Појмови: драма, драмски дијалог, драмски ликови и драмска улога, драмска радња, чин, радио-драма, дечија драма.</p> <p>Примери:</p>	<p>– Вежбања за усвајање и препознавање драмских елемената у примерима драмског текста на српском језику.</p> <p>– Вежбања за читање драмског текста с поделом улога.</p> <p>– Интерпретација драмске ситуације с поделом улога у учионици.</p> <p>– Драматизација књижевног дела. Ученици треба да измисле и напишу дијалоге којих нема у задатој причи и</p>	<p>– неправилно чита драмски текст или одломак из драмског текста;</p> <p>– изражајно чита драмски текст или одломак из драмског текста;</p> <p>– изражајно интерпретира улогу из драмског текста или одломак из драмског текста;</p>

		„Кирија” – Бранислав Нушић; Одломци драме по избору.	затим да припреме одговарајућу драмску сцену. – Посета дечијем позоришту. <u>Алтернативно:</u> Приређивање представе на СРПСКОМ ЈЕЗИКУ у учионици или приказивање одговарајуће представе на видео-биму!	– одговара на питања у вези с драмским текстом; – уз помоћ наставника описује садржај драме; – самостално описује садржај драме.
--	--	---	--	--

Реден број	Резултати од учење // Исходи учења	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
Редни број	Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе бити способен/способна да:			

КУЛТУРА СРБА

1.	– говори о животу и делу Бранислава Нушића и објашњава његов значај за српску и македонску културну историју;	Бранислав Нушић: – стицање знања о животу и делу Бранислава Нушића. Појмови: Бранислав Нушић, драма, култура, српско-македонске културне везе.	– Наставник, користећи се информацијама из одговарајућих штива, упознаје ученике с животом и делом Бранислава Нушића и скреће пажњу на његово значајно место у српској и македонској културној историји. – Вежбања на часу:	– говори о животу и делу Бранислава Нушића и објашњава његов значај за српску и македонску културну историју; – изражава властити став
----	---	--	--	---

	<p>– препричава приче/анегдоте о Браниславу Нушићу и набраја његова књижевна дела.</p>	<p>Примери:</p> <p>„Хајдуци” – Бранислав Нушић;</p> <p>„Дечије позорје“ – Бранислав Нушић;</p> <p>Избор анегдота из живота Бранислава Нушића.</p>	<p>Ученици подвлаче непознате речи у одломцима из дела „Аутобиографија” Бранислава Нушића или пак унапред задатим речима попуњавају празна места у тексту и сл.</p> <p>– Израда пројекта:</p> <p>Предлог ове активности односи се на групни рад ученика. Ученици треба да осмисле час/пројекат на којем ће представити своја знања о Браниславу Нушићу. На овом часу је веома важно да сваки ученик изнесе макар по једну информацију/чињеницу/занимљивост из живота и дела Бранислава Нушића. У зависности од услова и жеље радне групе, задатак може бити реализован на паноу, плакату, у виду презентације и др. На крају свој урађени задатак ученици треба да представе и другим ученицима, наставницима и/или родитељима.</p>	<p>о значају Бранислава Нушића за српску и македонску културну историју;</p> <p>– препричава анегдоте из живота Бранислава Нушића;</p> <p>– препричава прочитане драме или одломке из прочитаних дела Бранислава Нушића;</p> <p>– представља информације, чињенице и занимљивости из живота и дела Бранислава Нушића.</p>
2.	<p>– описује природне, географске и друге специфичности Републике Србије (Београд – главни град, остали значајнији градски центри, национални паркови, бање, планине, реке, језера итд.);</p> <p>– препознаје државне симболе Републике Србије (грб, химна, застава).</p>	<p>Географске одлике Србије:</p> <p>– поимање природних и географских специфичности и државних симбола Републике Србије.</p> <p>Појмови: Србија, градови Србије, национални паркови Србије, планине Србије, бање Србије, реке Србије, језера Србије, српска застава, српска химна, грб Србије.</p>	<p>– Наставник организује ученике да говоре о томе шта знају о Србији (на пример који је њен главни град, које друге градове у Србији знају, које природне и географске одлике Србије су им познате, те шта их понајвише асоцира на Србију итд.). У наставку могу објединити своје податке и заједнички израдити зидни плакат или направити изложбу о Србији и сл.</p> <p>– Гледање филмске репортаже о Србији на видео-биму. Могу се користити и фотографије/проспекти, разне друге илустрације, краћи или</p>	<p>– описује природне и географске специфичности Србије;</p> <p>– набраја градове, националне паркове, бање, планине, реке, језера и остале природне и географске специфичности Србије;</p> <p>– издваја знаменитости појединих градова, села, бања, планина, река</p>

			<p>дужи инсерти из документарних и туристичких филмова и сл.</p>	<p>и осталих природних и географских специфичности Србије;</p> <p>– препознаје државне симболе Србије (грб, химну, заставу);</p> <p>– описује државне симболе Србије (описује/ црта изглед грба и заставе, казује стихове химне).</p>
3.	<p>– објашњава појам мултикултурне заједнице;</p> <p>– препознаје традиционалне ношње, инструменте, игре и обичаје Срба;</p> <p>– препознаје значајније римске градове, манастире и цркве као део културне и историјске баштине Србије и светског културног наслеђа.</p>	<p>Културна баштина Србије (римски градови, манастири, цркве):</p> <p>– упознавање Србије као мултикултурне заједнице: народне ношње, инструменти, игре, обичаји, споменици културе.</p> <p>– упознавање с културном баштином Србије као делом светског културног наслеђа (римски градови, манастири, цркве).</p> <p>Појмови: културна баштина, историја Србије, римски градови, манастири, цркве, мултикултуралност.</p>	<p>– Наставник се добро припрема за час, тако што издаваја материјале о културној баштини Србије. То могу да буду фотографије, видео-записи, кратки филмови, приче, тј. текстови и сл. о народним обичајима, ношњама, играма, инструментима и музици Срба. Ученицима говори о мултикултуралности у Србији, о суживоту Срба и националних мањина, а ради развијања и неговања националне, културне и верске толеранције међу ученицима.</p> <p>– Наставник може да посвети час и једној одређеној културној или историјској знаменитости у Србији. На пример, наставник ученицима може представити манастир Манасију у Ресави и говорити им о значају овог манастира са културно-историјског аспекта, о његовом оснивању, о деспоту Стефану Лазаревићу, Ресавској школи итд. Додатно може приказати фотографије, видео-записе,</p>	<p>– препознаје српске традиционалне (народне) ношње, инструменте, игре и обичаје;</p> <p>– описује српске народне ношње, инструменте, игре и обичаје;</p> <p>– објашњава појам мултикултуралности и набраја мањинске етничке заједнице у Србији;</p> <p>– набраја значајније српске манастире и цркве (предвиђене наставним програмом) као део српске културне баштине и светског културног наслеђа;</p> <p>– описује чињенице и културне знаменитости</p>

			<p>кратке филмове и др. о овом манастиру. Овај садржај се може проширити и представљањем других српских манастира како би се целовитије приказало културно богатство Србије (на пример: културна баштина у Шумадији, западној и источној Србији, на Косову, у Метохији, Банату, Срему итд.).</p> <p>– <u>Пут манастира</u>: Планирање неколико рута (Овчарско-кабларска клисура; Фрушка гора; манастири једне одређене епархије; избор значајнијих манастира из више епархија; избор мање познатих манастира). Припремајући се за овај час, ученици са својим наставником прикупљају податке о историји и архитектури манастира те о иконописању и фрескописању у датим храмовима на одабраној рути. План руте треба да садржи дигиталну презентацију или штампану брошуру коју ученици обликују.</p> <p>– Приређивање одређене презентације на српском стандардном језику у вези са најзначајнијим манастирима и црквама као делом српске културне баштине.</p>	<p>значајнијих српских манастира и цркава;</p> <p>– израђује презентације и сл. у вези с предвиђеним тематским јединицама датог наставног часа.</p>
--	--	--	--	---

ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Планирањето на наставата на изборниот предмет Јазик и култура на Србите треба да биде во координација со Наставниот план и програма за овој предмет и да ги опфаќа предвидените содржини од сите тематски подрачја/компоненти (Слушање и говорење, Читање и пишување и Култура на Србите). При одредувањето на бројот на часовите за овој наставен предмет треба да се имаат предвид и работните услови во училиштето во коешто ќе се изведува наставата по овој предмет. Исто така треба да се имаат предвид и потребите и можностите на ученикот, односно групата ученици. При планирањето на наставата секогаш треба да се почитува одредениот/препорачаниот временски рок за реализација на содржините, како и нивото на постигнувањата.

Сите содржини на оваа програма се меѓусебно поврзани, на тој начин се нуди можност за комбинирање на содржините при нивната реализација. **Одредувањето и формулирањето на наставните содржини преку лингвистички и теорискокнижевни термини исклучително му е наменето на наставникот, додека пак, на ова рамниште од учењето на српскиот стандарден јазик, книжевност и култура учениците би требало да ги запознаваат тие содржини на ниво на препознавање и опишување, но не и да ги дефинираат.**

Тематската целина Слушање и говорење предвидува учениците да се стекнат со компетенции за прераскажување, раскажување и опишување. Наставникот треба добро да ги подготви учениците, пред сè, да ги разликуваат наведените форми на јазичното изразување, а потоа и најмногу внимание да му посвети на опишувањето како најсложена форма на јазично изразување на ова ниво од учењето и да ги навикнува учениците да го локализираат она што го опишуваат, да воочуваат и да разликуваат. Се препорачува и увежбување како на усната, така и на писмената дескрипција преку пишување есеи, бидејќи на тој начин се усвојуваат трајни вештини на опишувањето во комуницирањето.

Подрачјето Читање и пишување опфаќа содржини од областа на српскиот језик и книжевност. Една од најважните цели на ова подрачје е учениците да се оспособат колку што е можно повеќе правилно да се изразуваат на српски стандарден јазик, па се препорачува да се посветат повеќе часови на писменото изразување. Преку содржините од Јазик учениците треба да ги прошират своите знаења за видовите зборови и нивните категории (именки, придавки, заменки, глаголи, прилози, односно род, број, лице, време, падеж), за простата реченица (подмет, прирок, директен предмет и прилошка определба) и за употребата на правописната норма на српскиот стандарден јазик, како и практично да ги применуваат усвоените знаења. Во Програмата се вклучени и содржини во однос на јазично творење, поточно пишување неформално писмо. Видовите зборови на ова ниво и граматичките правила би требало да се претставени на часовите само преку типични примери и во рамките на препорачаните заокружени тематски целини за проширување на лексичкиот фонд на ученикот. Така, на пример, не треба да се инсистира ученикот да владее со термините – деклинација, конјугација и сл. – туку да ги препознае по основните карактеристики и да ги употребува. Втора важна цел е увежбување на изразното читање преку препорачаните содржини од Книжевност. Таа цел се постигнува преку постепено зголемување на барањата и прилагоден избор соодветни текстови од српската книжевност. Како подготовка за изразното читање, наставникот треба со учениците добро да го протолкува избраниот текст, бидејќи изразното читање по правило се увежбува на претходно обработен и добро разбран текст. Исто така, содржините од тематската целина Читање и пишување може да се комбинираат (лирска песна со сегашното време кај глаголите; расказ со глаголи, односно прирок во реченица или пак сегашност, минатост и идност кај глаголите; драма со прилози за време, место и начин и сл.), но содржините од ова подрачје може да се комбинираат и со содржините од другите тематски подрачја (на пр. Читање и пишување, содржина: Драма со Слушање и говорење, содржина: Опишување портрет на личност, Читање и пишување, содржина: Анегдота со Култура на Србите, содржина: Анегдота за Бранислав Нушиќ).

Тематската целина Култура на Србите има за цел учениците да се запознаат со различни сегменти од српската култура, со историјата, народната традиција и уметноста. Затоа, би требало наставникот добро да се подготви за презентацијата на овие содржини за да учениците се здобијат со колку што е можно повеќе знаења и да можат тие знаења да ги поврзуваат и со содржините од другите наставни предмети. Покрај добрата подготовка, за овие часови исто така се препорачува наставникот да подготви колку што е можно повеќе активности, односно учениците се запознаваат со овие содржини преку интерактивна практична настава, на пр. по пат на изработка проекти, драмски изведби, натпревари, квизови и др.

Преку примерите задачи во колоната Активности и методи се формулирани барањата во поглед на обемот на програмскиот материјал кој учениците би требало да го совладаат, а потоа, соодветно се дефинирани и критериумите за оценување на постигнувањата. При формулацијата на прашањата, барањата и задачите треба да се има предвид и тоа дека со нив се одредени и основни и повисоки нивоа знаења (анализа, синтеза, генерализација и примена). Тематски области кои се препорачуваат да се користат при усвојувањето на српскиот јазик (проширувањето на лексичкиот фонд) и при давањето примери за вежби, согласно со возраста на учениците се: **училиште, блиска и поширока животна средина, природа и општество, спорт и игри, сообраќај, музика, луѓе од околината, живот и здравје, образование, во купување** и сл. Наставата мора да биде поставена на таков начин што на секој ученик ќе му се овозможи **повеќе време за усно (и за писмено) изразување** за да се подобри учениковата говорна компетенција, а со цел подобро да го зборува српскиот стандарден јазик. Многу е важно да се почитува и индивидуалната работа, затоа што нивото/степенот на знаењето на јазикот е различно меѓу учениците во едно одделение. Наставникот треба максимално да го мотивира ученикот, притоа користејќи се со соодветни печатени наставни средства, аудио и видео материјали, карти, фотографии, слики, илустрации, апликации, презентации и др.

ПРЕПОРАКИ ЗА ГОДИШЕН ФОНД ЧАСОВИ: 72 часа годишно, два часа седмично.

Слушање и говорење – 12 часа; Читање и пишување – 52 часа (Јазик – 28 и Книжевност – 24); Култура на Србите – 8 часа.

НАСТАВНИ СРЕДСТВА:

- вежбанка или учебник наменет за предметот Јазик и култура на Србите;
- речници и енциклопедии;
- интернет и образовен софтвер;
- списанија за деца;
- аудио и видео материјали;
- други извори за учење (споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, кина, театар, национални паркови и др.).

ДИДАКТИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

Планирање наставе изборног предмета Језик и култура Срба треба ускладити с датим Наставним планом и програмом: њиме би у потпуности требало да буду обухваћени предвидени садржаји свих тематских целина (Слушање и говорење, Читање и писање, Култура Срба). Приликом одређивања броја часова којим се изразува обим предмета Језик и култура Срба неопходно је имати у виду радне услове у школи у којој ќе се изводи настава овог предмета, као и образовне потреби и могућности ученика, односно одељења или групе ученика.

У планирању наставе треба се руководити и поштовањем препоручених рокова за реализацију садржаја и имати у виду предложене нивое постигнућа.

Сви садржаји овог програма међусобно су тематски повезани, чиме је понуђена и могућност њиховог комбиновања у извођењу наставе. **Употребљени лингвистички и књижевнотеоријски термини у исказивању и формулисању наставних садржаја намењени су искључиво наставнику, док ученици, на овом степену учења српског стандардног језика, књижевности и културе, појмове из датих садржаја треба да упознају на нивоу препознавања и описивања, а не и да их дефинишу.**

Тематска целина Слушање и говорење предвиђа да ученици овладају компетенцијама за препричавање, причање и описивање. Наставник треба да добро припреми ученике да пре свега разликују наведене облике језичког изражавања, а затим највише пажње да посвети описивању као најсложенијем облику језичког изражавања на овом нивоу учења и да навикава ученике да локализују оно што описују, уочавају и издвајају. Препоручује се и увежбавање усмене, као и писмене дескрипције кроз израду есеја јер се на тај начин усвајају трајне вештине описивања у комуницирању.

Тематска целина Читање и писање обухвата садржаје из области српског језика и књижевности. Један од најважнијих циљева ове области јесте да се ученици оспособе да се што ваљаније изражавају на српском стандардном језику, те се препоручује да више часова буде посвећено писменом изражавању. Кроз садржаје ужег подручја Језик ученици треба да прошире своја знања о врстама речи и њиховим категоријама (именице, придеви, заменице, глаголи, прилози, односно род, број, лице, време, падеж), простој реченици (субјекат, предикат, прави објекат и прилошка одредба) и употреби интерпункцијских знакова у складу с правописном нормом српског стандардног језика, као и да практично примењују усвојена знања. Програмом су обухваћени и садржаји у односу на језичко стварање, односно писање неформалног писма. Врсте речи на овом нивоу, као и граматичка правила, требало би обрађивати само на типичним примерима и у оквиру препоручених оквирних тематских области за проширивање лексичког фонда ученика. Тако, на пример, не треба insistирати да ученик влада терминима – деклинација, конјугација и др.– него да их препознаје према основним особинама и да их употребљава. Други важан циљ јесте увежбавање изражајног читања кроз препоручене садржаје ужег подручја Књижевност. Тај циљ се постиже кроз постепено повећавање захтева и прилагођени одабир текстова из српске књижевности. Као припрему за изражајно читање, наставник треба да с ученицима добро протумачи одабрани текст, јер се изражајно читање по правилу увежбава на претходно обрађеном и добро схваћеном тексту. Такође, садржаји тематске целине Читање и писање могу се комбиновати (лирска песма и презент код глагола; приповетка и глаголи, односно предикат у реченици или садашњост, прошлост и будућност код глагола; драма и прилози за време, место и начин и сл.), али се садржаји ове целине могу комбиновати и са садржајима других тематских целина (нпр. Читање и писање, садржај: Драма са Слушањем и говорењем, садржај: Описивање/портретисање личности; Читање и писање, садржај: Анегдота са Културом Срба, садржај: Анегдота о Браниславу Нушићу и сл.).

Кроз садржаје тематске целине Култура Срба ученици треба да се упознају с различитим сегментима српске културе, са историјом, народном традицијом и уметношћу. Стога, требало би да се наставник добро припреми за презентацију ових садржаја како би ученици стекли што више знања и како би могли да та знања повезују са садржајима других наставних предмета. Осим добре припреме, за ове часове препоручује се и то да наставник припреми што више активности, односно да се ученици упознају с овим садржајима кроз интерактивну практичну наставу, нпр. путем израде пројеката, драмских извођења, такмичења, квизова и др.

У примерима задатака у колони Активности и методе формулисани су захтеви у погледу обима програмске материје којом би ученици требало да овладају, а сходно томе дефинисани су и критеријуми оцењивања образовних постигнућа. У формулацији питања, захтева и задатака треба имати у виду и то да се њима одређују и основни и виши нивои знања (анализа, синтеза, генерализација и примена). Оквирне тематске целине чијим се корпусом наставници могу служити приликом усвајања српског језика (проширивање

речника) и задавање примера за вежбање примерених узрасту ученика јесу: **школа, ближе и шире окружење, природа и друштво, спорт и игре, саобраћај, музика, људи у окружењу, живот и здравље, образовање, у куповини и сл.**

Настава мора бити заснована на могућности да сваки ученик добије више времена за увежбавање **усменог (и писменог) изражавања**, што би требало да побољша ученикову говорну компетенцију, тј. да ученик добро овлада српским стандарднојезичким системом. Веома је важан одговарајући приступ индивидуалном раду јер међу ученицима у одељењу постоје изразите разлике у степену овладаности српским језиком. Наставник треба да максимално мотивише ученика за рад, користећи се одговарајућим штампаним наставним средствима, аудио и видео-материјалом, картама, фотографијама, сликама, илустрацијама, апликацијама, презентацијама и другим наставним средствима и помагалима.

ПРЕПОРУКЕ ЗА ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 72 часа годишње, два часа недељно.

Слушање и говорење – 12 часова; Читање и писање – 52 часа (Језик – 28 и Књижевност – 24); Култура Срба – 8 часова.

НАСТАВНА СРЕДСТВА:

- вежбанка или уџбеник намењен предмету Језик и култура Срба;
- речници и енциклопедије;
- интернет и образовни софтвер;
- часописи за децу;
- аудио и видео-материјали;
- други извори за учење (споменици културе, музеји, домови културе, библиотеке, биоскопи, позоришта, национални паркови и др.).

Оценување на постигнувањата на учениците

Оцењивање образовних постигнућа ученика

Дијагностичко оценување (на почетокот на училишната година, за наставникот да ја провери и оцени состојбата во училищата и потребите за работата со учениците, со цел квалитетно планирање и реализација на наставните активности);

Формативно оценување (податоци за постигнувањата на ученикот во сите развојни аспекти во форма на ученичко портфолио);

Микросумативно оценување (оценување на полугодие, а врз основа на формативното оценување);

Сумативно оценување (врз основа на сите претходни оценувања и собрани информации за работата на ученикот за време на целата учебна година во рамките на сите програмски подрачја).

Напомена: Согласно со Законот за основното образование оценувањето во петто одделение се врши описно во текот на годината, а нумерички на крајот на годината.

Дијагностичко оцењивање (на почетку школске године, да би наставник проверио и оценио стање у

	<p>учионици и потребе рада с ученицима ради квалитетног планирања и реализације наставних активности);</p> <p>Формативно оцењивање (подаци о учениковим постигнућима у свим развојним аспектима у облику ученичког портфолија);</p> <p>Микросумативно оцењивање (полугодишње оцењивање на основу формативног оцењивања);</p> <p>Сумативно оцењивање (на основу свих претходних оцењивања и прикупљених информација о учениковом раду током целе школске године у склопу свих програмских подручја).</p> <p><u>Напомена:</u> У складу са Законом о основном образовању оцењивање у петом разреду је описно током године и бројчано на крају године.</p>
<p>Користена литература и извори</p> <p>Коришћена литература и извори</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Петар Влаховић, <i>Србија: земља, народ, живот, обичаји</i>, Етнографски институт САНУ, Београд, 1999. 2. Ненад Вујадиновић, <i>Српскиот јазик како наставен предмет во основните училишта во Република Македонија</i>, Докторска дисертација, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 2007. 3. Јован Деретић, <i>Историја српске књижевности</i>, Sezam Book, Београд, 2013. 4. Јагода Жунић, <i>Оријентациони распоред наставног градива са примерима за српски језик у 5. разреду</i>, Завод за уџбенике, Београд (https://osnovneskole.edukacija.rs/materijali-za-nastavnike/peti-razred). 5. Павле Илић, <i>Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси. Методика наставе</i>, Змај, Нови Сад, 2001. 6. Бранко Јовановић (ур.), <i>Улога образовања и васпитања у развијању хуманистичких, интеркултуралних и националних вредности</i>, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2014. 7. Моња Јовић, Јелена Журић, Јелена Ангеловски, Драгана Цуцић, <i>Српски језик и књижевност за пети разред основне школе</i>, Приручник за наставнике, Едука, Београд (https://osnovneskole.edukacija.rs/wp-content/uploads/2016/06/Prirucnik-srpski-5-razred-jovic.pdf). 8. Јелица Јокановић-Михајлов, Весна Ломпар, <i>Говоримо српски</i>, Уџбеник српског језика за странце, МСЦ, Београд, 2015. 9. Весна Ломпар, <i>Српски с лакоћом</i>, Приручник за предаваче српског језика као страног, МСЦ, Београд, 2017. 10. Душан В. Комлушки, <i>Средњовековни манастири и цркве у Србији</i>, Службени гласник, Београд, 2003. 11. Весна Крајишник, Душанка Звекић-Душановић, <i>Општи стандарди постигнућа за предмет српски језик као нематерњи језик за крај првог и другог циклуса обавезног образовања, општег средњег образовања и основног образовања одраслих</i>, Приручник за наставнике, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2017. 12. Весна Крајишник, Александар Догнар, <i>Препоручена лексика за предмет Српски као нематерњи језик за први циклус обавезног образовања</i>, Помоћно наставно средство за наставнике у остваривању исхода, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2018. 13. Јелена Михајловић, <i>Проблемски приступ настави граматике у основној школи</i>, Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2019.

	<p>14. Зона Мркаљ, <i>Методичка слагалица 5, Српски језик и књижевност у петом разреду основне школе</i>, Приручник за наставнике, Клет, Београд, 2016.</p> <p>15. Милија Николић, <i>Методика наставе српског језика и књижевности</i>, Завод за уџбенике, Београд, 2010.</p> <p>16. <i>Rečnik književnih termina</i>, Institut za književnost i umetnost u Beogradu – Nolit, Beograd, 1985.</p> <p>17. Киро Камберски и др. (ур.), <i>Наставникот и квалитетот на образованието</i>, Зборник на трудови од научна расправа, Дом на просветните работници на Македонија, Скопје, 2007.</p> <p>18. Марија Ранђеловић, <i>Педагошко мишљење и методолошка култура наставника и васпитача</i>, Институт за економију и право, Београд, 2014.</p> <p>19. Наташа Б. Станковић Шошо, <i>Књижевно дело Бранислава Нушића у настави</i>, Докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Београд, 2016.</p> <p>20. Јудит Холенвегер, Едина Кромпак, <i>Прирачник за наставници. Активности за поддршка на сите ученици во училиште и во училиница</i>, Канцеларија на УНИЦЕФ, Скопје, 2018.</p>
Институција/носител на програмата	Биро за развој на образованието (БРО)
Институција/носилац програма	Биро за развој образовања (БРО)
Потпис и датум на донесување на наставната програма	бр. _____
Потпис и датум усвајања Наставног програма	_____ година
Датум на ревизија	
Датум ревизије	